

**VÁLLALKOZÁSOK 2000-BEN
NAGYKANIZSÁN**

Az 1860-as évektől az első világháborúig

Az 1836-ban született, 1861-ben huszonéves Horváth Gyula saját kiadásában jelentette meg Kanizsa város története s annak jelen viszonyai című munkáját.

A kötet különösen érdekes fejezete a „város mezőgazdasági-, ipariüzleti-, kereskedelmi- sat. statisztikája „ című rész. Ebben a fejezetben alapvető és sokrétű ismeretek olvashatók a városról, a tájról, az éghajlatról, a termőföld nagyságáról stb.; a népesség összetételéről, öltözködési szokásairól, egyéb az életre jellemző jelenségekről. A kanizsaiak beszédmódját szöveges példával mutatja be. Az ipart űzők közül személyesen többek is bemutattnak (szabó, cipész, órás, szűcs stb.) a kötetben. Az utolsó részek egy-ajta keresztmetszetét adják a korszak kanizsai társadalmának. Igen élvezetes olvasmány.

A részlet közreadásakor a mai helyesírás szabályait érvényesítettük, ahol szükséges, magyarázattal éltünk, a régies fogalmazást azonban megtartottuk. A kötet 49-63. oldalairól vettük a részleteket.

Horváth Gyula:
Kanizsa város története s annak jelen viszonyai
(részletek)

**A város mezőgazdasági, ipariüzleti,
kereskedelmi stb. statisztikája**

Kanizsa meglehetősen magasságú nyílt rónán fekszik: határai keletről Nagyrécsce, nyugatról Szepetnek, északról a gazdaságáról or-

szágszerte nevezetes Palin, délről a már Somogyban levő Horvátszentmiklós.

Utcái kövezettek, és világosak, bennök a légmenetnek szabad járása van.

Házai csak a piac táján készülvék kőből, téglából, s ha egyéb részén is van valami erősebb anyagból, igen nagy ritkaság az, minthogy követ, kovát az egész vidéken nem találni, s kénytelen a lakosság nagyobb része sövényből, sárból, fából építeni, mely épületek majdnem mind nedvesek.

Kútville nehéz, és sok homok, agyag s más idegen anyagokkal vegyes, tehát nehéz emészteni s a ruhamosásra nem alkalmas. Az orvosok igen sok nyavalyát ennek a következményeül tekintenek.

A szőlészet igen alaposan gyakoroltatik, s amint előre is láthatni, itt fognak lenni a legjobb mintaszőlők az egész vidékben.

Mérges növényeket alig, de gyógyerejűeket sok helyütt található.

Folyóvizei, melyeken valami közlekedés történhetnék, nincs.

Lélekszáma: 14.000 (kik közül 4000 izraelita, néhány protestáns és g.n.e. – talán ág. h. ev., vagyis ágostai hitvallású evangélikus –, a többi római katolikus) ideszámítván a vele egy hatóság alatt levő Kiskanizsáét is; az elsőben 848, az utóbbiban 676 ház áll.

A város lakosait képezik: tisztviselők, kereskedők, iparosok és szorgalmas gazda emberek. Népe tiszta, takarékos, életre való, a fényűzésre semmi hajlandósággal nem bír; többnyire tud írni, számolni, nem babonás, nem előítéletes, vallására sokat ad, másokét pedig tiszteletben tartja. A nép szaporaságát már azon egyetlen (nem igen dicséretes) körülmény is eléggé tanúsítja, hogy a szerelemgyerekek száma hónaponként 10-re megy.

Iparosai többnyire értelmes, nagyítás nélkül elmondhatni civilizált emberek, kiknek épp oly jól áll a könyv kezükben, mint a munkához való szerszám.

Sok volna a nagyszámmal levő mesteremberek üzletét egyenként elősorolnom, e helyen tehát csak egy párt említek meg azok

kedvéért, kik vidéken lakván, ismeretség hiányában e könyvecske legyen útmutatójuk.

Vajdics Alajos férfi szabó, készít mindennemű magyar és német munkát, ez utóbbiban igaz ugyan most már nem oly jártas, mivel a frakkos világ letűntével magyar szabónak ütvén fel, anynyira ellene mondott az ördögnek, hogy magyar ruhákra is csak olyan emberektől fogad el megrendeléseket, kikről tudja, hogy nem voltak el a Reichsrathba, s, ha tobákolnak is csak azért teszik – mert náthásak.

Folyvást 15-20 legényt foglalkoztat, s ezáltal lehetővé vált nála bármily nagy megbízásokat elfogadhatni. Kelmét maga tart. Mint igen ügyes embert, ki Zala és Somogy művelt közönsége által nem ok nélkül látogattatik oly sűrűen, én is lelkiismeretesen mem az illetők figyelmébe ajánlani.

Kereskedelem

A város közlekedését roppantul előmozdítja a buda-kanizsai vasút megnyitása. Ez által igen sok, kiválólag azonban két nagy nyereséghez jutottunk. A kereskedő és a termesztő kevesebb időt kénytelen az utazásra fordítani, s így nyer már az által is, hogy a megtakarított időt ismét Kanizsai állomás fedett peronja termesztésre, tehát keresetre fordíthatja; továbbá rövidebb ideig és vagyonkockáztatás nélkül történvén az utazás, a szállítási költségnek is tetemesen kisebbnek kell lenni. Mit fog ez okozni? Azt, hogy a termesztő nem kénytelen idővesztését, rendkívüli áldozatait és nagy költségeket a portékák árához szabni, mi őt képessé teszi termékeinek, veszteség nélkül, olcsóbb áron eladására, így nyer a vevő, mert ugyanazon árért a körülmények szerint majd két annyit kap; de nyerni fog az eladó is, mert nagyobb lévén áruinak kelenődősége, növekedendik nyeresége, s ez elég ösztön a serényebb termelésre.

Legnagyobb élénkség mutatkozik a gabonakereskedés körül. Naponkint megy ki a pályaudvarba 4-500 kocszi különemű gabo-

na, s a raktárakat annyira tele zsúfolják, hogy a beérkező nagy mennyiségből még az indóházi színbe is kénytelenek a felesleget lerakni. Ebből az a természetes következés: miszerint a szállításra szánt termények több napig hevernek, míg eljuthatnak rendeltetésük helyére.

Minden tekintetben látható a gyorsított közlekedés üdvös kifolyása. Számptalan ember nyeri kenyérét a vaspályánál. Akik előbb napszám hiányában majd éhhel haltak, azok most soha sincsenek munka, s így kenyér nélkül. Boltjaink naponkint szaporodnak, ezek szaporodása versenyt szült, minek következtében minden árucikkból a legnagyobb választékot bírjuk s nem vagyunk kénytelenek egyesek uzsoráskodásait elszenvedni; ami előbb 1 Ft, volt, azt ma bizonyosan 20 krajcárral olcsóbban vehetjük s így tovább.

A venni szándékozók kedvéért bemutatok egypár kereskedést is, ezek közt első helyen Vajdics József könyv-, mű- és (most már) hangjegy kereskedését, mert a szellemi dolgokat mindenben előny illeti az anyagiak felett. A csinosan felszerelt boltban kaphatók: történelmi, és mezőgazdasági munkák, levelező, szakács- és egyéb szakkönyvek; továbbá gyűjteményes művek, ifjúsági iratok s minden jelesebb szerzőtől szépirodalmiak; ima- és iskolakönyvek. Remekírók művei magyar, német, francia és olasz nyelven, utazási emlékek, naplók és hangjegyek. Műtárgyakból: hírneves írók, tudósok, művészek államférfiak arcképei, a vallási tárgyúak közül különös figyelmet érdemelnek a még kevésbé ismerős francia divatú szentképek, imakönyvekbe való. Genrék (életképek), író-, rajz-, levél- és virágpapírosok, a levélpapírok különféle színezettel, arany-ezüst- és bronz préselésekre; születés-, névnapi alkalmakra (no meg persze szerelmi vallomások számára is). Írószerek, festékek, ecsetek és levélragasztók úgy, szinte rajzeszközök és végül látogatójegyek.

Előfizethetni a kereskedésben mindennemű hazai és külföldi lapra; ugyanitt árulnak postabélyegeket is. A tulajdonos szívesen ad ki helyben vagy vidékre könyveket és műtárgyakat, úgy azon-

ban, hogy a meg nem tartottak minden csorbulás nélkül, bérmentve küldessenek vissza.

Kölcsönkönyvtárára előfizetheti a hónap minden napján, 2 forint biztosítási pénz letétele mellett, mely az előfizetés megszűntével visszajár. A könyvekbeli kíméletes bánás magában értetik, mindazáltal ha bemocskolva vagy éppen eltévé kerülnek haza, a mű bolti ára a 2 forintból térítettik meg. A bennük való jegyezgetés hasonlóan mellőzni kéretik. Az olvasmányok kicserélése ünnepe- és vásárnapokat s az országos vásárok idejét kivéve mindenkor eszközölhető. Vidéki előfizetők a postabért viselni tartoznak. – A kereskedéssel egy külföldről hozatott gépekkel ellátott könyvkötő műhely van kapcsolatban, hol a legcsinosabb díszművek készíttetnek.

A néhány kivétellel Halis István írásaiból álló és általa is szerkesztett Zalai Krónika című kötet egyes füzetei 1915 és 1917 között jelentek meg. A változatos és érdekes olvasmányt jelentő 5 rész egybekötve 418 oldalt tesz ki, témái alapvetően kanizsai tárgyúak. Ezek között található az első nyomtatásban megjelent Kanizsa történet szerzőjét, Horváth Gyulát megőrkítő dolgozat is a 278-285. oldalakon.

Zalai Krónika (szerkesztette Halis István)
(részlet)

Horváth Gyula

A policáj beámter (rendőr tisztviselő, hivatalnok) néha lóháton járt a város utcáin. Egy alkalommal a Sopron utcában kirúgott a lova, Szakonyi lefordult róla, de fél lába a kengyelben maradt. Szerencsére a jámbor állat lassan lépegetett, s így a hirtelen odafutó Polec csizmadia könnyen megállította a paripát, s talpra állította a segítségért kiáltozó Szakonyit. Esztendőig nem merészelt Polec az

eset után az utcán mutatkozni, mert nemes cselekedete jutalmául innen is onnan is kapott „izenetet”:

Megnyújtunk, akasztófáraló! Virradás látszott minden tájon. A rendőrség már sehogy se volt képes a magyarokba belefojtani a szebb jövő iránti lelkesedést. Mikor aztán megjelent Deák Ferenc húsvéti cikke, széltében beszélték, hogy a császári ház sem tud már szembeállani Magyarország jogaival. A beamterek meg voltak ijedve. Mi lesz velük, ha kiüt a magyar világ?

A rendőrség feje sokat tapasztalt hivataloskodása hosszú idején, s azt most értékesítette. Az elkobzott arcképet visszaszállíttatta lakásáról a rendőrségre, és ott a falra függesztette.

A magyarok ámulva fogadták a rendőrfőnök diplomatikus intézkedését. Persze nem hittek neki, de azért mégis mondogatni kezdték, hogy „nem is olyan rossz ember ez a Szakonyi”!

Az alkotmányos élet kezdetén nem akadt magyar a rendőrfőnöki hivatalra. Szakonyi pedig engedékenyen csinálta az ügyeket. De azért a következő választáskor mégis felléptették ellene Tót Nándort, Kanizsa legbefolyásosabb s talán leggazdagabb emberének, Tót Lajos ügyvédnek egyetlen fiát.

Mindenfelé azt susogták, hogy Szakonyi nem kap szavazatot s így ellenfele egyhangúlag lesz megválasztva, mikor a választás reggelén megdöbbenő esemény híre röpült szét: agyonlőtte magát Tót Nándor. És rendőrkapitány lett Szakonyi, ellenjelölt nélkül.

A rendőrség feje sokat tapasztalt hivataloskodása hosszú idején, s azt most értékesítette. Az elkobzott arcképet visszaszállíttatta lakásáról a rendőrségre, és ott a falra függesztette.

Meg is maradt e tiszttségében haláláig. Azt azonban meg kell neki adni, hogy ezutáni hivataloskodása kifogás nélkül való volt. Mindennemű hatalmi túlkapást és kanapépört elkerülve a hosszú tapasztalat bölcsességével viselte tiszttségét. Jellemző cselekedete volt, amikor új nevet adtak az utcáknak, akkor a városi tanácsülésen ő indítványozta, hogy Telekiről is nevezzenek el egy utcát. Indítványát el is fogadták, és Teleki útnak nevezték el a Sopron utcát, ahol ledobta Szakonyit a paripája. S a kanizsaiak általában

úgy tartják, hogy Szakonyi óta nem is volt a városnak olyan tapasztatos rendőrkapitánya.

(Természetesen kivétel Krátky Pista hivataloskodása, ki ebben a háborús világban egy évig volt rendőrkapitány-helyettes. Mert ő e nehéz időben nemcsak közmegelegedésre töltötte be tisztét, hanem kérlelhetetlenül járt el úgy az élelemdrágítók és egyéb hiénák, mint a veszett kutyák ellen, s a megvesztegethetőségnek gyanúja sem fért hozzá).